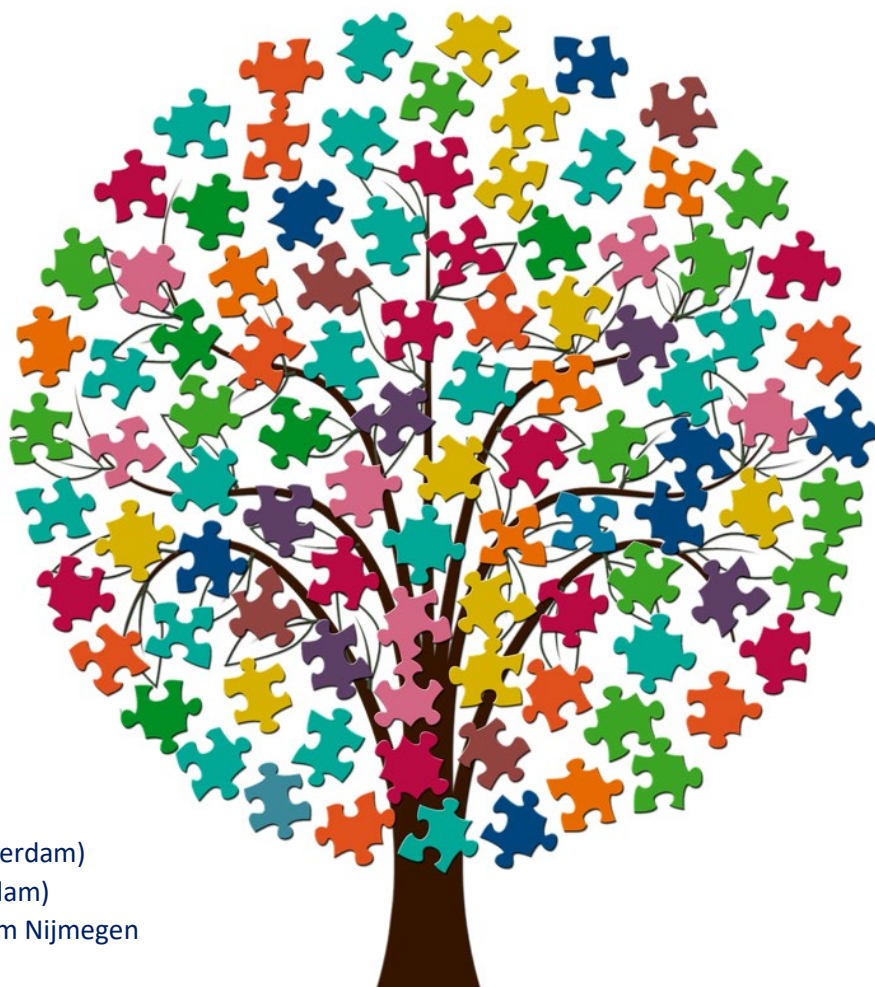

Leernetwerk programmatisch toetsen: portret opleiding Educatief Professional Beroepsonderwijs (AD), Hogeschool van Amsterdam – programmatisch toetsen met veel flexibiliteit

M. de Vos (Hogeschool Utrecht)
N. Boere (Hogeschool Utrecht)
A. van Bergen (Hogeschool van Amsterdam)
J. Hendriks (Hogeschool van Amsterdam)
T. van Schilt-Mol (Hogeschool Arnhem Nijmegen)
L. Baartman (Hogeschool Utrecht)

Voorwoord

Deze portretten zijn gebaseerd op interviews die afgenomen zijn met de deelnemers van het landelijk leernetwerk programmatisch toetsen tussen mei 2021 en januari 2022. Elk portret vertegenwoordigt één en soms meerdere opleidingen die programmatisch toetsen aan het ontwikkelen of aan het implementeren zijn. En elk portret laat een momentopname zien, het geeft weer hoe ver een opleiding op dat moment was in de ontwikkeling of implementatie van programmatisch toetsen. Met de portretten willen we inzicht geven in welke keuzes opleidingen maken wanneer ze programmatisch toetsen inzetten of willen inzetten, om zo andere opleidingen te helpen of te inspireren. In de portretten zijn er dan ook geen goede of foute keuzes, het zijn voorbeelden van programmatisch toetsen in het hbo.

Refereren naar dit document kan op de volgende wijze:

De Vos, M., Boere, N., Van Bergen, A., Hendriks, J., Van Schilt-Mol, T., Baartman, L. (2022, januari 19), *Leernetwerk programmatisch toetsen: portret opleiding Educatief Professioneel Beroepsonderwijs (AD), Hogeschool van Amsterdam - programmatisch toetsen met veel flexibiliteit*, Landelijk leernetwerk programmatisch toetsen, https://lerenvantoetsen.nl/portret_hva_ad-educatief-professionaal_onderlegger/.

Waarom is er gekozen voor programmatisch toetsen?

Bij de AD opleiding Educatief Professioneel Beroepsonderwijs (voorheen onderwijsondersteuner beroepsonderwijs) stopt het leren niet bij de toets. De opleiding zet in op langdurige ontwikkeling aan de hand van eigen leervragen. Dit doet de opleiding met drie bouwstenen vanuit het model High Impact Learning that Lasts (HILL): praktijkvraagstukken in een hybride leeromgeving, student aan het roer, en toetsing als leermoment (Dochy & Seegers, 2015). Programmatisch toetsen sluit voor de opleiding goed aan bij de wens om in te zetten op langdurige ontwikkeling en de bouwstenen van HILL.

Wat zijn de beoogde leerresultaten van de opleiding?

Voor het landelijk beroepsprofiel AD educatief professioneel beroepsonderwijs zijn diverse wettelijke kaders: de bekwaamheidseisen onderwijsondersteuner, de generieke kennisbasis van de lerarenopleidingen, het beroepsbeeld MBO-docent, het kwalificatiedossier MBO-docent en de bekwaamheidseisen voor docenten. De bekwaamheidseisen voor docenten (zoals deze zijn beschreven in de Wet op Beroepen in het Onderwijs) zijn leidend geweest voor het vormgeven van het beroepsprofiel. Het associate degree (AD) is qua niveau gepositioneerd op niveau 5 in het European Qualification Framework, tussen de instructeur (mbo, niveau 4) en de docent (hbo bachelor, niveau 6). De verschillende domeinen uit de bekwaamheidseisen voor docenten zijn vertaald naar niveau 5, waar vervolgens vijf generieke bekwaamheden uit voortgevloeid zijn: samenwerken, communiceren, methodisch handelen, probleem oplossend vermogen en lerend vermogen. Vanuit het beroepsprofiel heeft de opleiding de volgende eindkwalificatie opgesteld:

De educatief professioneel beroepsonderwijs kan jongeren tot leren brengen; heeft inzicht in het beroep, de context en zichzelf in het (V)MBO. Hij ontwerpt doordacht, actueel en modern onderwijs op niveau van een onderwijsactiviteit en voert dit uit. De student evalueert het verzorgde onderwijs en stelt het bij. Daarbij coacht en begeleidt de AD-er lerenden in een groep of individueel. Voor het verkrijgen van inzicht, ontwerpen en evalueren van onderwijs en begeleiden van lerenden stelt de AD-er leervragen. Hierbij staan de vaardigheden samenwerken, communiceren, methodisch handelen, probleemoplossend vermogen en lerend vermogen centraal.

De eindkwalificatie van de opleiding is vertaald naar leeropbrengsten welke zijn geformuleerd per leerjaar, verfijnd per semester en afgeleid van de landelijke beschrijving van het AD-niveau en beroepsprofiel educatief professional beroepsonderwijs. De leeropbrengsten stapelen gedurende de opleiding op en komen naarmate een student vordert steeds meer samen in de datapunten, waardoor de complexiteit toeneemt.

Welke plek heeft de body of knowledge gekregen?

De opleiding is sterk gericht op vaardigheden en kennis is dan ook verweven in leeruitkomsten. De generieke kenniscomponent wordt geïntegreerd in de verschillende vaardigheden waar een student gedurende de opleiding aan werkt. De vakspecifieke kennis ligt bij het vakspecifieke gedeelte van de opleiding en is afhankelijk van de bacheloropleiding waar een student bij aanschuift.

Welke datapunten zijn er?

Het schooljaar is ingedeeld in twee semesters van 20 weken. Elk semester heeft een eigen thema en per semester zijn er 8 tot 10 datapunten (verdeeld over twee blokken van 10 weken). Het eerste semester staat in het teken van verkennen en hierbij zijn alle datapunten verplicht, maar gedurende de opleiding is er een toenemende mate van vrijheid voor studenten in hoe ze leeropbrengsten willen aantonen. In het vierde en laatste semester, wat in het teken staat van wat de student zelf nog wil leren, zijn geen vaste datapunten geformuleerd en krijgt de invulling hiervan vorm in overleg tussen de student en coach. De leeropbrengsten liggen vast, maar de student bepaalt zelf welke vorm datapunten krijgen of in welke context ze uitgevoerd worden. Voor de datapunten zijn er succescriteria geformuleerd voor het proces, het product en de evaluatie/reflectie. Deze succescriteria zijn gekoppeld aan de leeruitkomsten om zo te borgen dat studenten wat ze geleerd hebben meenemen naar een volgend datapunt en zo een doorlopende lijn te borgen. Figuur 1 laat een voorbeeld zien van succescriteria bij een datapunt. Studenten hebben veel vrijheid om keuzes te maken en mee te denken over hoe hun opleiding vorm krijgt, zo worden de succesfactoren in het derde semester samen met de studenten opgesteld.

Lesontwerp didactisch practicum (inhoud anders en afstemmen op AD profiel; onderwijsactiviteit)

Studenten ontwerpen een onderwijsactiviteit voor hun medestudenten, waarbij aandacht is voor lesdoelen en werkvormen. De onderwijsactiviteit heeft een theoretische en een praktische component en ligt in hun eigen vakgebied. De leeropbrengsten methodisch handelen en lerend vermogen komen hier aan bod.

Proces

Succescriteria Methodisch handelen	De onderwijsondersteuner kan (BLOOM toepassen 3): <ul style="list-style-type: none"> met behulp van een instructiemodel en literatuur voor de doelgroep de onderwijsactiviteit voorbereiden, plannen en organiseren (materialen en hulpmiddelen).
Succescriteria samenwerken	De onderwijsondersteuner kan (BLOOM onthouden 1): <ul style="list-style-type: none"> in overeenstemming met de docent een onderwijsactiviteit kiezen (instructie praktisch of theoretisch (verlengde instructie));

Product

Succescriteria samenwerken	De onderwijsondersteuner kan (BLOOM analyseren 4): <ul style="list-style-type: none"> de voorbereiding van de onderwijsactiviteit voorleggen en bespreken met de interne en externe begeleider en bepalen of deze past bij de doelgroep.
-------------------------------	---

Evaluatie-reflectie

Succescriteria Lerend vermogen	De onderwijsondersteuner kan (BLOOM evalueren 5): <ul style="list-style-type: none"> de voorbereiding aanpassen op grond van de feedback van de begeleider.
-----------------------------------	--

Figuur 1: Voorbeeld van succescriteria uit semester 1 bij datapunt Lesontwerp

De vorm van de datapunten die vastliggen is gekozen vanuit het oogpunt dat ze voor studenten betekenisvol moeten zijn. Het werkveld speelt hierbij een belangrijke rol, doordat studenten in gesprek met de werkplek inhoud en richting geven aan leeropbrengsten. Voor elk datapunt ontvangt de student feedback van verschillende partijen en daarmee vanuit verschillende perspectieven. Wie precies waar feedback op geeft is vrij en de student zoekt zelf naar de verschillende feedbackperspectieven. Elk semester bevat als datapunt een zelfinschatting (waar sta ik?) en een zelfevaluatie (wat heb ik geleerd en wat wil ik nog leren?). Alle datapunten worden opgenomen in het portfolio van de student en elk semester wordt op basis van dit portfolio afgesloten met een afrondend gesprek. Het werkplekleren van de studenten kan de context vormen waar studenten aan de datapunten werken, maar er zijn geen aparte datapunten voor het werkplekleren ingericht.

Hoe worden studenten begeleid?

De opleiding gaat er vanuit dat studenten samen met de docenten van de opleiding en de werkplekbegeleider een leergemeenschap vormen. Er zijn verschillende rollen gedefinieerd:

1. *De lerende*
De student die centraal staat in de leergemeenschap en die hierbinnen feedback vraagt en geeft.
2. *De begeleider*
Iemand heeft de rol van begeleider op het moment dat ze feedback geven op een datapunt van een student. Dit kunnen docenten, collega's, medestudenten of leerlingen zijn.
3. *De opleidingsdocent*
De inhoudelijke expert die studenten coacht bij de beroepsproducten en in hun leerproces. Per semester heeft een groep studenten een docent als vast aanspreekpunt. De docent geeft het onderwijs vorm en zoekt continu naar hoe dit afgestemd kan worden op de lerende.
4. *De studietoetscoach*
De coach kijkt mee over de schouder van de student en houdt zicht op de ontwikkeling van de student in de vijf leeropbrengsten gedurende langere tijd. Halverwege een semester voert de studietoetscoach een gesprek met de student over de zelfinschatting.
5. *De examiner*
De opleiding ziet examinatoren als onderzoekers die de groei van een student onderzoeken. Ze nemen zitting in het panel dat de semestergesprekken voert en vellen een holistisch oordeel (high-stake beslissing).

De studenten zijn één dag per week op de opleiding en tijdens het onderwijs is er veel aandacht voor het inspireren van elkaar en ontdekken of wat er geleerd is klopt en of anderen dat ook ervaren. Dit krijgt vorm in dialoog tussen de lerenden onderling, maar ook tussen de lerende en begeleiders, opleidingsdocenten en studietoetscoaches. Het is een continue proces van feedback geven en kritische vragen stellen aan elkaar. De feedback is soms adviserend, soms verhelderend, wat leidt tot het verder vormgeven van het leren.

De studietoetscoach is het aanspreekpunt voor de studenten en houdt zicht op hun ontwikkeling. Naast de begeleiding op de opleiding, worden er elke vier weken stagegesprekken gevoerd. Hier vertelt de student waar hij mee bezig is en wat hij wil leren op de werkplek en koppelt de student samen met zijn begeleiders (studietoetscoach van de opleiding + werkplekbegeleider van de school) het geleerde en de leerbehoefte aan de leeropbrengsten. De stagebegeleiding gebeurt op grond van de cyclus van formatief evalueren en vormt de schakel tussen de theorie en de praktijk.

Hoe wordt de beslisfunctie van programmatisch toetsen ingevuld?

Elk semester wordt afgesloten met een afrondend semestergesprek. Ter voorbereiding op het gesprek deelt de student het portfolio met alle datapunten dat is samengesteld gedurende het semester met twee examinatoren. De collega's die participeren in de opleiding als studiecoach of opleidingsdocent zijn één van de twee examinatoren, de andere examiner is onafhankelijk en kent de student niet of nauwelijks. Deze examiner komt uit één van de betrokken vakinhoudelijke bacheloropleidingen. Vaak is de opleidingsdocent ook de studiecoach en zo heeft deze collega goed zicht op de ontwikkeling van de student.

De examinatoren worden door de opleiding gezien als onderzoekers en ze werken volgens onderstaande procedure voor de semestergesprekken.

Rol van de examinatoren:

De examinatoren hebben een proactieve rol in het toetsen van de groei van de student door in de voorbereiding de datapunten en bijbehorende feedback zorgvuldig te bestuderen. De examinatoren doorlopen de volgende stappen voor het semestergesprek:

1. De examiner start met de vraag; "Welke logische volgende stap kan de student zetten in zijn leerproces?."
2. Vervolgens analyseert en toetst de examiner in hoeverre de huidige situatie – de geleverde prestaties- zich verhoudt tot de gewenste situatie – de geformuleerde leeropbrengsten van het semester en leervragen van de student. Hiervoor gebruikt de examiner de gegenereerde feedback op de datapunten en de low-stake beslissingen. Hij kijkt nadrukkelijk naar zowel de te verbeteren onderdelen als de onderdelen die op of boven niveau zijn.
3. Voorafgaand aan het semestergesprek delen de examinatoren hun beeld over de ontwikkeling van de student. In dit gesprek bepalen de examinatoren (panelleden) samen welke vragen/casussen ze de student willen voorleggen.
4. Tijdens het semestergesprek maken de examinatoren gebruik van verschillende gesprekstechnieken, om de student in de gelegenheid te stellen om over zijn ontwikkeling/functioneren te vertellen, deze te evalueren en te bepalen wat hij in de toekomst wil leren. Het toetsmoment is op deze manier dan ook echt een leermoment.
5. In de afronding van het gesprek vellen de examinatoren een holistisch oordeel in de vorm van een cijfer. In onderstaand figuur is te zien dat de studenten niet voor elke afzonderlijke leeropbrengst een waardering krijgt, maar dat het oordeel geveld wordt op grond van alle leeropbrengsten tezamen. Tevens geven de examinatoren de student feedforward mee, die de student ondersteuning biedt bij de volgende stap in zijn leerproces.

De student krijg op basis van het holistisch oordeel een cijfer: 4 is onder niveau, 6 betekent op niveau, 8 is boven niveau, en 10 is ver boven niveau. De onafhankelijke examiner stelt dit cijfer vast. Bij een onvoldoende resultaat wordt er een herstell opdracht geformuleerd. Dit is een op maat gemaakte opdracht op basis van de bij het semestergesprek getoonde deficiëntie. De examinatoren geven dan aan wat er nog ontbreekt of waar ze onvoldoende groei hebben gezien. Vervolgens maakt de student een plan, legt dit voor aan de assessoren en die keuren het goed of vullen het aan. Deze opdracht dient binnen een vastgestelde termijn afgerond te worden. Elk semestergesprek is één keer per studiejaar te herkansen.